

Esittävän taiteen valtiosuusuudistus

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet

Taustaa

- VOS syntyi 1990-luvun alussa > korvasi harkinnanvaraisena myönnetyn rahoituksen.
- Laskennallinen järjestelmä, joka perustuu henkilötyövuosiin, niiden arvonlisäverottomaan yksikköhintaan sekä valtionosuusprosenttiin.
- v. 2020 valtionosuuksina jaetaan yhteensä noin 123,5 miljoonaa euroa (teatterit n. 57,2 M€, orkesterit n. 19,8 M€, museot n. 46,5 M€).
- Valtionosuuden piirissä on 57 teatteria, 28 orkesteria ja 124 museoa.
- Järjestelmää on moitittu jäykkyydestä ja mm. siitä, että se ei tunnista toiminnan laatua tai vaikuttavuutta eikä mahdollista riittävää uudistumista.

Tehdyt toimet 2016-2019

- Jaakko Kuusiston asiantuntijaryhmän ehdotus 1/2018. Sisälsi museoiden valtionosuusuudistuksen ja esittävän taiteen kokonaisuudistuksen (valtionosuus + vapaan kentän toiminta).
- Museoiden osalta uusi laki voimaan vuoden 2020 alusta (lisäraha. 4m€), esittävän taiteen vapaan kentän uudistus v. 2019 alkaen (lisäraha. 4,5m€)
- Esittävän taiteen valtionosuutta koskeva uudistus jatkovalmisteluun lausuntokierroksen perusteella.
- Työ keskittyy ratkaisemaan seuraavat kohdat:
valtionosuuskelpoisuuden määräaikaisuus, yksi yhteinen yksikköhinta, rahoituksen perusteena käytettävä painokerroinmalli ja Svenska Teaternin sekä Tampereen Työväen Teatterin asema.
- Työryhmän toimikausi 9/2019-2/2020. Pj. valtiosihteeri Puumala.
- Uudistus on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2022 alusta. Lisärahoitus JTS 2020-2023 yht. 10 m€ (sis. vapaiden ryhmien rahoitusta 1,5m€).

Työryhmän kokoonpano

- valtiosihteeri Tuomo Puumala, OKM (pj)
- ylijohdaja Riitta Kaivosoja, OKM (vpj.)
- toiminnanjohtaja Karola Baran, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry
- erityisasiantuntija Mari Karikoski, TAIKE (OKM kulttuuriasiainneuvos 1.11.2019 lähtien)
- toiminnanjohtaja Tommi Saarikivi, Suomen Teatterit ry
- erityisasiantuntija Johanna Selkee, Suomen Kuntaliitto
- puheenjohtaja Ahti Vänttinen, Muusikkojen liitto
- toiminnanjohtaja Helena Värri, Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- hallitusneuvos Joni Hiitola, OKM
- kulttuuriasiainneuvos Katri Santtila, OKM
- sihteeristö kulttuurisihteeri Eero Koski ja Mari Karikoski, OKM
- asiantuntijat kouluneuvos Antti Markkanen, järjestelmäasiantuntija Simo Eerola ja asiantuntija Mikko Rantanen, OPH

Lain nimi ja soveltamisala

- Laki esittävästä taiteesta korvaisi aikaisemman teatteri- ja orkesterilain.
- Soveltamisala laajeni. Esittävällä taiteella tarkoitettaisiin yleisölle suunnattua, tietyssä hetkessä tapahtuvaa elävää taiteellista esitystoimintaa
 - musiikin alalla (esim. orkesteri, kuoro, ooppera) ja
 - muun esittävän taiteen alalla (esim. teatteri, tanssi, sirkus ja muu esittävä taide).

Valtionosuuskelpoisuus

- Valtionosuuskelpoisuus voitaisiin myöntää **toistaiseksi tai määräajaksi** (nykyisin vain toistaiseksi, Kuusiston työryhmän ehdotuksessa vain määräajaksi).
- Ei erikseen säädettyä henkilötyövuosialarajaa valtionosuuden piiriin hyväksymiselle.
- **Toistaiseksi**, jos toimintayksikön voidaan arvioida toiminnan laajuus ja toimintaedellytysten vakiintuneisuus huomioon ottaen suurella todennäköisyydellä täyttävän säädettyt valtionosuuskelpoisuuden edellytykset seuraavien kuuden varainhoitovuoden ajan.
- **Määräajaksi (3v.)**, jos uusi toimija valtionosuuden piiriin tai jos toistaiseksi myönnettävän valtionosuuskelpoisuuden edellytykset eivät täyty (henkilöstön kelpoisuus/toiminnan muutos)
- Määräajoin (3v. ja 6v.) tapahtuva arviointi (lausunto Taiteen edistämiskeskukselta).
- Lain piiriin voi hakea 3v. välein.

Yksikköhinta ja rahoitussuunnitelma

- Valtionosuus perustuisi vuosittain tarkistettavaan yksikköhintaan, vahvistettuun henkilötyövuosimäärään ja valtionosuusprosenttiin (vastaa nykytilaa). Lisäksi rahoitusta koskeva suunnitelma 6 tai 3 vuodeksi (henkilötyövuodet) ja suoritettaisiin arviointi ko. ajankohtina.
- Kaksi yksikköhintaa; musiikin alan toimijoille ja muulle esittävälle taiteelle (vastaa nykytilaa, Kuusiston työryhmän ehdotuksessa oli yksi hinta).
- Hinta määriteltäisiin vuosittain kustannuspohjan tarkistuksen yhteydessä. Ehdotettu malli ottaisi huomioon kunkin alan rakenteellisista piirteistä johtuvat todelliset kustannukset. Hintaan tehtäisiin indeksikorotukset.
- Tarkistetut hinnat eroavat merkittävästi vuonna 2020; orkestereiden yksikköhinta 51 851€ ja teattereiden 58 248€.
- Pienet taiteenalat kuten mm. tanssi ja sirkus hyötyisivät huomattavasti (kulttuuripoliittinen ratkaisu).

Valtionosuusprosentti

- Valtionosuusprosentti olisi 37 (vastaa nykytilaa, Kuusiston painokerroinmallissa oli 39%).
- Valtionosuusprosentti voitaisiin myöntää harkinnanvaraisesti korotettuna (60) tiettyyn osaan henkilötyövuosia. Korotuksen voisi saada, jos **huomattava osa** toimintayksikön toiminnasta on kiertue- tai vierailutoimintaa (sis. alueteatteritoiminnan), lapsille, kielellisille vähemmistöille tai erityisryhmille kohdistuvaa esitystoimintaa taikka jos tähän on muu toimintayksikön toimintaan liittyvä erityinen kulttuuripoliittinen syy kuten esim. tanssi- tai sirkustaide (korvaisi nykyisen harkinnanvaraisen avustuksen laajennettuna ja Kuusiston työryhmän ehdotuksen painokerroinmallin).
- Tampereen Työväen Teatteri ja Svenska Teatern säilyttäisivät nykyisen asemansa ja niiden valtionosuusprosentti olisi 60 (vastaa nykytilaa, Kuusiston työryhmän mallissa TTT:n vos% oli 39 ja Svenska Teatern olisi ollut kansallinen taidelaitos kuten Suomen Kansallisteatteri).

Työryhmän keskeiset ehdotukset

- Säädetäisiin laki esittävän taiteen edistämisestä ja lain soveltamisala laajenisi.
- Valtionosuuskelpoisuus myönnettäisiin joko toistaiseksi tai määräaikaiseksi (3 vuotta). Ei erikseen säädettyä henkilötyövuosialarajaa.
- Rahoitus perustuisi henkilötyövuoden yksikköhintaan ja henkilötyövuosien määrään. Musiikille (orkesteri, kuoro, ooppera) ja muulle esittävälle taiteelle (teatteri, tanssi, sirkus, muu esittävä taide) tulisi molemmille omat yksikköhinnat.
- Valtionosuusprosentti olisi lähtökohtaisesti 37, mutta voitaisiin myöntää harkinnanvaraisesti korotettuna (60) tiettyyn osaan henkilötyövuosia. Korotettu valtionosuusprosentti korvaisi aikaisemmat harkinnanvaraiset euromääräiset korotukset.
- Tampereen Työväen Teatteri ja Svenska Teatern säilyttäisivät nykyisen rahoitusasemansa.

Vaikutukset

- **Valtiontalouteen:** JTS kehyksen mukainen lisäys 10m€ uudistuksen toteuttamiseen.
- **Kuntien ja muiden ylläpitäjien talouteen:** Järjestelmästä ei aiheudu yksittäiselle toimijalle taloudellisia heikennyksiä. Valtionosuuden määrän ennakointi on selkeä toimintayksiköillä, jotka eivät ole harkinnanvaraisen korotuksen piirissä. Helposti ymmärrettävä myös korotetun valtionosuusprosentin osalta. Monivuotinen rahoitussuunnitelma vakauttaa toimintaa.
- **Viranomaisen toimintaan:** Hallinnollisesti kevyt ja kustannustehokas.
- **Yhteiskunnalliset vaikutukset:** Järjestelmä on selkeä, ennustettava ja läpinäkyvä. Parantaa palveluiden tarjonnan määrää sekä monimuotoisuutta, tukee alan työllisyyttä ja pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuuksia.